

Ekonomi 2012

– hur berör det landets betodling?

Team 20/20

Del 4

Anita Gunnarsson, SBU, Stefan Gustavsson och Sara Löfvendahl, Hushållningssällskapet

Basprojektet Team 20/20 har haft som mål att öka skörden på ett kostnadseffektivt sätt på gårdarna. Det visade sig svårare än vad vi trott. Mer om det i nästa nummer av Betodlaren. I medeltal har odlarna ökat sin gårdsskörd med cirka 5 % mellan 2002 och 2006 – det är i procent räknat lika mycket som landet i övrigt, men 80 kg socker mer per hektar.

I ett nationellt perspektiv bör sänkt betpris, i kombination med en långsiktig prisökning på spannmål, göra att betodlingen minskar på fält och gårdar med dåliga förutsättningar (låg skörd och/eller hög brukningskostnad). Inom Team 20/20-gruppen, där alla har hög betskörd, avser ingen att minska sin betodling, trots central kvotneddragning. Några, med utrymme i växtföljden, planerar istället att öka sin odling. Detta bör ge en höjande effekt på medelskörden för landet. Sockerbetsodlarnas effektivitet varierar, och lönsamheten kan förbättras om en mer effektiv odlare tar över produktionen från en odlare med lägre effektivitet. I en dansk studie (1) visas att den potentiella sammanlagda vinsten i den danska betodlingen år 2003 skulle vara 53 % högre om alla hade samma effektivitet som de bästa gårdarna.

Storleksrationaliseringens motkrafter

Strukturutvecklingen inom lantbruket är en fortlöpande process. Uppfattningen att en prispress i odlingen kommer att få en kraftig storleksrationalisering som effekt kan dock inte styrkas ifrån projektet Ekonomi 2012. Förespråkarna för en kraftig strukturutveckling ser enbart till den rörliga produktionskostnaden per enhet. Detta präglas av ett planekonomiskt tänkande: ju större desto billigare. Men som tidigare nämnts (sid 44) beskrev en ekonomiforskare redan 1959 att det inte finns någon optimal företagsstorlek.

Samtliga lantbrukare i Team 20/20-gruppen ställde sig skeptiska till utvecklingen mot mycket stora enheter, men de är intresserade av arealtillskott om detta kan ske till rimlig kostnad. En snabb utveckling mot storskalig odling för att möta ett lägre pris – vilket framför allt industrin sett som en lösning – motverkas av värdet av att vara egen företagare samt av brist på ledig mark och därmed höga kostnader för tillskottsmark. Den enskilde lantbrukarens kapitalresurser för snabb expansion begränsas. På kort sikt innebär de höga markpriserna att en expansion till mer lägre driftsresultat pga att de ökade ränte- och arrendekostnaderna kan överstiga täckningsbidraget

1. Bogetoft, P., Boye, K., Neergaard-Petersen, K. och Nielsen, K. 2007. Reallocating sugar beet contracts: can sugar beet production survive in Denmark? European review of Agricultural Economics. Vol 34 (1), sid 1-20.

i odlingen. Slutligen motverkar värdet av att vara egen företagare samgående mellan företag i stor skala.

Från Rolls-Royce till Volvo

De åtgärder som framkommit inom Ekonomi 2012, dvs åtgärder på managementnivå som planeras eller genomförts, kan delas in efter kategorierna: (a) direkt effekt på produktionskostnaden av socker (b) indirekt effekt på produktionskostnaden av socker (c) ingen effekt alls på produktionskostnaden av socker.

Åtgärder som bör ge en direkt sänkning av produktionskostnaden av socker är arealökning, samarbeta mer och/eller utöka försäljning av maskintjänster, ökad betandel, arrendesänkning och översyn av räntekostnader.

Åtgärder som indirekt skulle kunna påverka produktionskostnaden i betor är det som i artikelns del 3 kallas för ”nysatsning eller avsevärd utveckling/utökning av driftsgren”. Samtliga lantbrukare i Team 20/20 planerar minst en nysatsning eller avsevärd utökning av driftsgren inom eller utom lantbruket som kommer att påverka behovet av arbete och engagemang även under betodlings- och lagringssäsongen. Odlarna tycks genom sina planer medvetet eller omedvetet agera så att betorna måste få lägre prioritet. Sockerbetorna går från att ha varit växtodlingens Rolls-Royce till att bli en vanlig Volvo. Effekten av ett något mindre fokus på betgrödan skulle kunna vara sämre skörd. Det kan bli fallet om annat måste prioriteras istället för starkt skördepåverkande faktorer, såsom t ex såbäddsberedning och sådd (datum och precision i utförandet). Det är dock vår bedömning att duktiga odlare har tillräcklig kunskap om nålsögonen i odlingen för att skörden inte ska påverkas av de nysatsningar eller avsevärda utökningar som planeras. En något lägre arbetsinsats, i första hand i form av driftsledning direkt knuten till betodlingen, bör däremot totalt

ge en viss sänkning av produktionskostnaden per ton socker.

Slutsatser – sockerreformens påverkan på betodlingen i landet

- Medelavkastningen på betor i landet kommer sannolikt att öka snabbare under några år än vad medelavkastningen gör hos enskilda odlare. Enligt samma resonemang minskar produktionskostnaden i kronor per ton producerat socker.
- En dramatiskt snabbare omstrukturering av jordbruket pga sockerreformen är inte trolig. Sannolikt kommer strukturutvecklingen inom odlingen de kommande tio åren ändå att ske i snabbare takt än under den senaste tioårsperioden.
- Flera av de åtgärder som planeras på Team 20/20-gårdarna kommer att få en, direkt eller indirekt, sänkande effekt på produktionskostnaden på socker. Den indirekta effekten består i att betgrödan går från att ha varit växtodlingens Rolls-Royce till att bli en vanlig Volvo – dvs ett något mindre fokus på betgrödan. Vi bedömer att detta, för duktiga betodlare som vet var nålsögonen i odlingen finns, inte kommer att sänka skörden, utan bara minska antalet driftsledningstimmar i betgrödan.

Ekonomi 2012 är ett projekt inom ramen för Team 20/20.

Huvudansvarig för projektet har Team 20/20's projektledare Anita Gunnarsson varit. Mycket av genomförandet har skötts av Sara Löfven-dahl, ekonomirådgivare vid HS i Kristianstad tillsammans med Anita Gunnarsson.

Till sin hjälp har de från start till slut haft engagerat stöd av professor Bo Öhlmér vid institutionen för företagsekonomi, SLU, samt av Stefan Gustavsson, erfaren affärsutvecklingsrådgivare vid HS i Kristianstad. De har även fått värdefulla synpunkter från forskningsstuderade Helena Johansson, SLU, och Ola Christiansson, Danisco Sugar, Agricenter, Sverige.

Projektets slutrapport kommer att publiceras på <http://rapporter.sockerbetor.nu> före den 1 februari 2008.